

המאמר לקוח מתוך החוברת

מיניות וזוגיות בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית

יולי 2020

עורכות ראשיות:
ד"ר עדי לוי-ורד,
גב' נגה חן
מכלול - יחידת הערכה
ומחקר, קרן שלום

מיניות וזוגיות

בקרב אנשים עם מוגבלות
שכלית התפתחותית

חוברת העשרה

שותפי עריכה

- ענת פרנק | מנהלת תוכן - תכניות ייחודיות, שירות
להערכה והכרה, אגף הערכה, הכרה ותכניות, מינהל
מוגבלויות, משרד העבודה, הרווחה והשירותים
החברתיים.

- שרון גנות | מנהלת ידע ומחקר, קרן שלום.

הגברת מודעות והיכרות עם תחום החינוך המיני החברתי בקרב מדריכים, מטפלים ונותני שירותים לאנשים עם מוגבלויות

מאת: ד"ר מיקי עופר ירום

שאל את עצמך: "מה אתה חושב על זוגיות ועל קיום יחסי מין של אנשים עם מוגבלויות?"
שאל את עצמך: "מה את חושבת על הנאה ממיניות של אנשים עם מוגבלויות?"
שאלו את עצמכם: "מהן העמדות האישיות, המחשבות, הרגשות ואפילו הידע שלכם ושלכן על מיניות של אנשים עם מוגבלויות בכלל ועם מוגבלות שכלית בפרט?"

במקביל, ואולי אפילו רגע לפני, שאלו את עצמכם: "מה העמדה שלי כלפי מיניות? וכלפי מין? האם מדובר במשהו חיובי? שלילי? נעים ומפתח? פוגעני ומתעלל? האם מותר לדבר על נושא זה? האם מותר לדבר עליו באופן גלוי, או שמא רק בחדרי חדרים? האם זה נושא מצחיק? מביך? משפיל?"
ארגמן⁷ (2018) מתארת ברגישות נפלאה את הגישות הרווחות כיום בנוגע למיניות של אנשים עם מוגבלויות: "אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית הוא יצור מיני, וככל אדם, הוא בעל יצרים, הוא נזקק לקרבה, לשייכות, לקשר, למגע, לאינטימיות ולהנאה מינית. לדבריה, בהינתן חינוך הולם, תנאים מתאימים ואמונה ביכולת, אפשר בהחלט ללמד אנשים עם מוגבלות שכלית להביע את מיניותם בצורה מהנה, מקובלת חברתית ומוגנת, כל אחד לפי יכולותיו ורצונותיו" (עמ' 38).

כיצד ניתן לסייע לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית לקיים מיניות בריאה?

לפי ארגמן (2018), בבואנו להרחיב את הידע האישי והמקצועי בתחום המין והמיניות של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, אנו למעשה מגיעים מראש עם עמדות אישיות על מין ומיניות. העמדות שלנו מתגבשות מרגע לידתנו ובמהלך החיים, בהתאם להתרחשויות אליהן נחשפנו במסגרת המשפחה (בעיקר מההורים שלנו), במסגרת החברה (כולל אמונות דתיות ותרבותיות), וכמובן במסגרת אמצעי התקשורת השונים. העמדות שלנו כוללות ידע (תפיסות, מחשבות ואמונות), רגש והתנהגות (אולפורט, 1969⁸). חשוב מאוד כי כל אחד ואחת מאיתנו העומד ללוות אנשים עם מוגבלות שכלית, יקיים שיח רפלקטיבי אישי ומקצועי, שיאפשר היכרות עם הידע האישי המתבסס על העמדות שהוטבעו בנו מלידתנו ועד עצם היום הזה.

הידע האישי משפיע על רגשותינו בנושא, לדוגמה: חרדה, דחייה ואיום מחד גיסא או אחריות, הבנה, הכלה וסובלנות מאידך גיסא (אלוני, 1998⁹). רגשות אילו משפיעים על ההתנהגות שלנו באופנים שונים: רגשות שליליים בנוגע למין ולמיניות עשויים להביא לתגובות של כעס, גועל ושלילה מוחלטת של האדם מצד מדריכים ומטפלים הנחשפים להתנהגות מינית של אנשים עם מוגבלות שכלית. לעומת זאת, רגשות חיוביים בנוגע מין ומיניות עשויים להוביל לגישה שתאפשר שיח מכיל ואמפטי בנושאים הקשורים למיניות עם מטופלים עם מוגבלות שכלית, ולהכוונה שלהם להתנהגויות מיניות בתנאים מתאימים.

⁷ ארגמן, ר' (2018). מין ומיניות בקרב אנשים עם מוגבלויות. שיקום- בטאון עמותת חומש, עמ' 38-48.

⁸ אולפורט, ו' (1969). דגם האישיות וגדילתה. תל אביב, יחדיו.

⁹ אלוני, ר' (1998). טיפול מיני באנשים עם פיגור שכלי. בתוך: א' דבדבני, מ' חובב, א' רימרמן וא' רמות. (עורכים), הורות ונכות התפתחותית בישראל (עמ' 151-163). ירושלים: מאגנס.

מודעות לדעות הקדומות והראשוניות שלנו, כמדריכים ומטפלים - היא חשובה מאין כמוהו. הדעות הקדומות, הרגשות שהן מעוררות בקרבנו והתגובות שלנו בעקבותיהן, הן אלה שישפיעו ויקבעו אם נחסום ונגביל יצירת הזדמנויות למיניות בריאה, או שנאפשר יצירת הזדמנויות למיניות בריאה, שתספק להם תחושת הנאה יחד עם תחושת ביטחון ומוגנות (לאדם עצמו ולסביבתו). הגברת המודעות שלנו כאנשי מקצוע לעמדותינו ורגשותינו בתחום זה, תאפשר לנו לווסת את התגובות שלנו, להפריד בין עמדה אישית המתבססת על חוויית חיים אישית שלנו ובין תפיסות עולם הומניסטיות הדוגלות בזכותם של אנשים עם מוגבלויות לאיכות חיים ולמיניות בריאה.

כאן המקום להציג את החשיבות של רכישת ידע עדכני ורלוונטי בתחום, ידע המבוסס על מחקר ומתייחס להיבטים מגוונים כגון:

- התפתחות מינית נורמטיבית.
- התפתחות מינית של אנשים עם מוגבלות שכלית, בהתאמה לגילם ולהתפתחות הרגשית שלהם.
- גורמים המשפיעים על התפתחות מינית של אנשים עם מוגבלות שכלית.
- קשיים ספציפיים לאוכלוסייה זו בהקשר של התפתחות מינית, בהתאמה לגיל ולהתפתחות הרגשית.
- היכרות ולמידה של תוכניות פסיכו-חינוכיות העוסקות בחינוך למיניות בריאה בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית.

מטרתה של חוברת זו להנגיש ידע ולאפשר לנו, אנשי המקצוע, מדריכים ומטפלים המלווים אנשים עם מוגבלות שכלית, "לפתוח את הראש ואת הלב", להכיר בידע הקיים כיום המאפשר לכוון אנשים עם מוגבלות שכלית למיניות בריאה, יחד עם היכרות של כל אחד ואחת את עצמו. להכיר את העמדות הראשוניות שלנו על מין ומיניות, להגביר את המודעות שלנו לדעות קדומות על מיניות של אנשים עם מוגבלות שכלית ולקשיים ספציפיים המאפיינים אוכלוסייה זו. עלינו להאמין בלב שלם כי חובתנו כחברה לשמור על זכותם של אנשים עם מוגבלויות ובהם אנשים עם מוגבלות שכלית, למיניות בריאה, מהנה, מותאמת זמן ומקום ומוגנת.

אסיים בציטוט מדבריה של רונית ארגמן (2018): **"התייחסות חיובית למיניות, יצירת סביבה תומכת ותנאים מותאמים והדרכה לאורך החיים - כל אלו מהווים גורמים מקדמים למיניות בריאה ומותאמת ומסייעים במימוש הצרכים החברתיים, המיניים והזוגיים באופן מהנה, מספק ובטוח"**.

דבריה נכונים לכלל האוכלוסייה, וכמובן גם לאנשים עם מוגבלות שכלית.